

روح‌الله خالقی ای ایران

برای آواز و ارکستر

شعر حسین گل‌گلاب

به همراه

تنظیم برای آواز گروسی و ارکستر از گلنوش خالقی

برگردان انگلیسی: استیون اکرت

Rouhollah Khaleghi

EY IRAN

Anthem

for Voice and Orchestra

Lyrics: Hossein Golgolab

including

Arrangement for SATB Choir and Orchestra by Golnoush Khaleghi

English Translation: Stephen Ackert

Published by

noGan Publications

Rouhollah Khaleghi Artistic Center

©2015, All Rights Reserved

نوگان

ای ایران

آهنگ از روح الله خالقی

چاپ یکم، زمستان ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰

لیتوگرافی: ارغوان

چاپ و صحافی: بهراد

بها: ۵۰,۰۰۰ تومان

نشر و پخش: انتشارات نوگان

با همکاری کنش منری روح الله خالقی RKAC

۰۱۶ / ۳۹۴

پدیدآورندگان: خالقی، روح الله (۱۳۴۴-۱۲۸۵)؛ گل گلاب، حسین (۱۳۰۲-۱۲۹۰)؛ گلنوش (۱۳۱۹-)

Khaleghi, Rouhollah (1906-1995); Golgolab, Hossein (1915-1983); Khaleghi, Golnoush (1941-)

ای ایران (برای آواز و ارکستر)؛ شعر: حسین گل گلاب؛ تنظیم برای آواز گروه و ارکستر: گلنوش خالقی

English Lyrics: Hossein Golgolab; (for Voice and Orchestra);

Arrangement for SATB Choir and Orchestra: Golnoush Khaleghi

برگردان انگلیسی: استیون اکرت

English Translation: Stephen Ackert

مشخصات نشر: تهران؛ نوگان، ۱۳۹۴.

شابک: ۹۷۹-۰۸۰۲۶۰۶-۱۵-۹ - 979-0802606-15-9 ISBN:

فهرست نویسی: فیبا.

موضوع: موسیقی ملی ایرانی -- آواز -- پارتیسیون -- شعر فارسی.

رده بندی کنگره: ۱۳۹۴ ۲خ ۲ / ۶۴۵ M

رده بندی دیویی: ۷۸۹/۷۲

شماره کتابشناسی ملی: ۴۱۵۳۵۱۴

انتشارات نوگان، خیابان انقلاب، رویروی دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، طبقه منفی ۲، شماره ۱۱۳، تلفن ۶۶۹۶۲۰۵۸

noGan Publications, 2 Floor, Forouzandeh Commercial Complex 113, Tehran 4669 131474

www.noganmusic.com

فهرست ... CONTENTS

پیشگفتار ... i	Prologue ... v
روح الله خالقی ... iii	Rouhollah Khaleghi ... vii
گلنوش خالقی ... iv	Golnoush Khaleghi ... vii
سین گل گلاب ... iv	Hossein Golgolab ... viii
نخستین نسخه چاپ شده سرود ای ایران (۱۳۲۳) ... 1	Ey Iran Anthem (First Printed Version, 1344) ... 1
پارتیتور بازسازی شده سرود ای ایران ... 3	Ey Iran (Reconstructed Score) ... 3
پارت‌های دستنویس سرود ای ایران از روح الله خالقی ... 7	Ey Iran (Original Manuscripts by Rouhollah Khaleghi) ... 7
تنظیم برای آواز گروهی و ارکستر از گلنوش خالقی ... 17	Ey Iran (Arranged for SATB Chorus and Orchestra by Golnoush Khaleghi) ... 17
شعر و برگردان انگلیسی ... 27	Anthem Lyrics in Persian and English Translation ... 27
سرود آذربایجان ... 31	An Anthem for Azarbayjan ... 31

ET IRAN
Anthem

Music: Rouhollah Khaleghi

Lyrics: Hossein Golgolab

Arrangement for SATB Choir and Orchestra: Golnoush Khaleghi

English Translation: Stephen Ackert

Published by

noGan-Publications

Forouzandeh Commercial Complex 113, Enghelab Ave., Tehran 4669 131474

In Collaboration with

Rouhollah Khaleghi Artistic Center (RKAC)

8316 Robey Ave, Annandale, Virginia 22003

www.rkac.com

First Publication: Tehran, 2015

ISBN: 979-0802606-15-9

No part of this book may be reproduced or performed without written permission from RKAC and *noGan* Publications.

پیشگفتار

«ای ایران» بدون تردید محبوب‌ترین ساخته روح‌الله خالقی (۱۳۴۴-۱۲۸۵) آهنگساز، نظریه‌پرداز، پژوهشگر، و مورخ موسیقی ایرانی است که در سال ۱۳۲۳ با شعری از حسین گل‌گلاب (۱۳۶۳-۱۲۷۶) آفریده شد.

نخستین اجرای این سرود در ۲۴ اردیبهشت ۱۳۲۳ با حضور جمعی از علاقمندان در دبستان نظامی تهران با ارکستر انجمن موسیقی ملی به رهبری خالقی و خوانندگی عبدالعلی وزیری انجام شد. نخستین اجرای عمومی آن در اوائل خرداد همان سال در سالن سینما تهران، و نخستین اجرای رسمی آن با حمایت وزارت فرهنگ در ۲۷ مهر ۱۳۲۳ در تهران برگزار شد.

خالقی در باره آفرینش این سرود که با اشغال ایران از سوی ارتش متفقین همراه بود می‌نویسد:

سرود «ای ایران» که سازنده و گوینده تحت تأثیر اوضاع روز ساخته بودند و اولین دفعه شنیده می‌شد آن قدر اثر کرد که شنوندگان تکرار آن را خواستار شدند و سه بار تجدید شد. علت حقیقی آن بود که در آن ایام کشور ما را قوای متفقین [...] اشغال کرده بودند و در هیچ مجمعی تظاهرات ملی نمی‌شد. اما آهنگ و شعر این سرود احساسات ملی را برانگیخت و مخصوصاً در مقابل خارجیانی که در آن مجلس زیاد بودند، از طرف ایرانیان تظاهرات بیشتری شد. [...] باری، آهنگ و سرود با آن همه اثر باعث شد که وزیر فرهنگ، هیئت نوازندگان را به مرکز سیاسی و فرهنگی فرستاد تا صفحه‌ای از آن ضبط و همه روزه از رادیو تهران پخش شود. [...] چه قبل و چه بعد از آن سه ده‌های دیگری هم ساخته‌ام ولی هیچکدام آن اثر را نداشته است. زیرا آن موقع برای پیدایش چنین سرودی مناسب بوده است.*

گلنوش خالقی، آهنگساز و رهبر کر، پیدایش سرود «ای ایران» و دلیل گزینش مایه دشتی را برای آن برای بدین شکل بازگو می‌کند:

درباره چگونگی پدید آمدن این سرود، داستان‌های گوناگونی در کتاب‌ها و رسانه‌های پارسی‌زبان به چاپ رسیده است که بیشتر آنها از واقعیت به دور هستند. ما دلیل گزینش مایه دشتی برای این سرود در واقع به بحثی بازمی‌گردد که میان پدرم روح‌الله خالقی و دوست و کارش لطف‌الله مفخم پایان در گرفته بود. مفخم پایان بر این باور بود که هر مایه موسیقی ایرانی دارای فضایی ریتمیک است. برای نمونه، «دشتی» حالتی اندوهگین دارد؛ و در نتیجه هر آهنگی در «دشتی» ساخته شود نیز غم‌انگیز خواهد بود. اما خالقی معتقد بود که این موضوع به نوع کاربرد و هدف نهایی آهنگساز بستگی دارد و نه تنها به فضای عمومی دستگاه یا آواز؛ او برای اثبات نظرش، سرود «ای ایران» را با فضایی حماسی در «دشتی» آفرید.

بحث غم‌انگیز بودن مایه‌های ایرانی از جمله دشتی سال‌ها پیش از این نیز به واسطه علینقی وزیری در آثار و سخنرانی‌هایش به چالش کشیده شده بود.

خالقی در فصل مربوط به «سرودهای وطنی» می‌نویسد: کلنل آشور به ساختن مارش‌ها و سرودهایی کرد که لااقل بدین وسیله ضمن تحریک احساسات وطن‌پرستانه، موجبات خرمی و نشاط مردم را نیز فراهم کند. [...] سرود «ای وطن» با این که در حدود سی سال است ساخته شده، هنوز کهنه نشده و مطلوب عمومی می‌باشد، و شاید علتش این باشد که در مایه دشتی است که طرف مهر و علاقه مردم ایران می‌باشد. البته آنهایی که می‌گویند موسیقی ایرانی، مخصوصاً آواز دشتی، بسیار محزون و غم‌انگیز است شاید توجه ندارند که این سرود هم در مایه دشتی است، ولی حُزن آن کم و نشاطش بیشتر است.**

همان گونه که پیش‌تر اشاره شد، نخستین ضبط سرود «ای ایران» در سال ۱۳۲۳ در رادیو ایران انجام گرفت که ظاهراً

* خالقی، روح‌الله: سرگذشت موسیقی ایران (جلد سوم)، انتشارات ماهور، تهران، ۱۳۸۱، ص ۹۲-۹۱.

** همانجا، (جلد دوم)، ص ۹۹-۹۸.

نسخه‌ای از آن به جای نمانده است. ضبط جدیدتر این سرود با ارکستر گلها (به رهبری آهنگساز و با صدای غلامحسین بنان) احتمالاً به سال‌های دهه ۱۳۳۰ بازمی‌گردد.

در سال ۱۳۶۹ گلنوش خالقی به مناسبت بیست و پنجمین سالگرد درگذشت پدرش به ایران سفر کرد تا مجموعه‌ای از آثار خالقی را که برای ارکستر و آواز گروهی بازسازی کرده بود در کنسرتی اجرا کند. با این که این هدف به دلیل محدودیت‌هایی ممکن نشد، گلنوش خالقی موفق شد کارهای بازسازی شده را در آلبومی به نام «می ناب» ضبط و منتشر کند. یکی از آثار این آلبوم، تنظیمی تازه از سرود «ای ایران» برای تکخوان، آواز گروهی چهارصدایی و ارکستر است. در این آلبوم، نسخه بدون کلام سرود «ای ایران» و قطعه‌های دیگر نیز گنجانده شده است. این سرود تا کنون بارها با تنظیم‌های گوناگون به وسیله خوانندگان ایرانی و حتی غیرایرانی اجرا شده است.

روح الله خالقی خود به آواز گروهی بسیار علاقمند بود، ولی در زمان فعالیت هنری‌اش امکان کار با گروه کر را نیافت، ولی گلنوش خالقی با دسترسی به نوازندگان بیشتر و گروه همخوانان، آثار خالقی را با هارمونی‌های غنی‌تر و رنگ‌آمیزی متنوع‌تری ارائه کرده است.

از آنجایی که پارتی‌تور اصلی این سرود در دسترس نیست، در این دفتر با استفاده از پارت‌های دستنویس آهنگساز پارتی‌تور بازسازی شده‌ای تهیه شده است که برای بررسی‌ها پژوهشی در اختیار موسیقیدانان و علاقمندان قرار می‌گیرد. پارت اصلی نیز به دلیل اهمیت تاریخی‌شان به دنبال این پارتی‌تور آمده‌اند. نیاز به یادآوری است که هیچ‌گونه محتوایی در پارتی‌تور بازسازی شده داده نشده است. تنظیم گلنوش خالقی که به دنبال این پارتی‌تور آمده است، امکان مقایسه این دو پارتی‌تور را که در سال‌های ۱۹۴۴-۱۹۹۰ نوشته شده‌اند نیز برای خواننده این کتاب فراهم می‌آورد.

از آنجایی که در برخی از منابع ترجمه‌های ناسازگار از سرود «ای ایران» مشاهده می‌شود، ترجمه صحیح آن به وسیله استفان اکرت نیز در این کتاب ارائه شده است.

با شکل‌گیری ارکستر انجمن موسیقی ملی و سفرهای آن به مهرهای گوناگون ایران روح الله خالقی به فاصله کوتاهی پس از ساخت «ای ایران» سرودهای «اصفهان» و «آذربایجان» را نیز آفرید. سرود «آذربایجان» در برخی نوشته‌ها سرود «آذربادگان» نامیده شده است، ولی در دست‌نوشته‌های آهنگساز همواره با عنوان «آذربایجان» از آن یاد می‌شود. خالقی این سرود را در سال ۱۳۲۲ به مناسبت چهلمین سالگرد انقلاب مشروطه با شعری از حسین گل‌گلاب ساخت. ثنوت سرود «آذربایجان» که نخستین بار در مرداد ۱۳۲۴ با ارکستر انجمن موسیقی ملی در تبریز اجرا شد، به مناسبت همین تقارن در این دفتر به چاپ می‌رسد. بین سرود «آذربایجان» و «ای ایران» پیوند روشنی وجود دارد که از شرایط سیاسی-اجتماعی آن زمان سرچشمه می‌گیرد. از سرود «آذربایجان» متأسفانه اجرایی یافت نشد.

کتاب حاضر به مناسبت بزرگداشت پنجاهمین سالگرد خاموشی روح الله خالقی به چاپ می‌رسد.

سیاوش بیضایی

زمستان ۱۳۹۴